

COUNCIL OF EUROPE AVRUPA KONSEYİ
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ÜÇÜNCÜ DAİRE

ALİ VE AYŞE DURAN – TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no. 42942/02)

KARAR

STRAZBURG

8 Nisan 2008

İşbu karar AIHS'nin 44/2. maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltmelere tâbi olabilir.

USUL

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan 42942/02 no'lu davanın nedeni iki T.C. vatandaşı Ali ve Ayşe Duran'ın ("başvuranlar") Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 6 Eylül 2002 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurudur.

Başvuranlar, AİHM önünde İstanbul Barosu avukatlarından Ş. Turgut tarafından temsil edilmiştir.

25 Ocak 2007'de AİHM başvuruyu kısmen kabuledilemez bulmuş ve başvuranın AİHS'nin 2., 3. ve 13. maddelerinin ve yedi polis memuruna karşı yürütülen ceza kovuşturmasının uzunluğundan dolayı 6. maddenin 1. paragrafının ihlal edildiğine ilişkin şikayetlerini Hükümet'e iletmeye karar vermiştir.

OLAYLAR

DAVANIN KOŞULLARI

Başvuranlar sırasıyla 1933 ve 1945 doğumludur ve İstanbul'da yaşamaktadır. Başvuranlar, dört polis memuru tarafından dövülmesi sonucunda 16 Ekim 1994 tarihinde İstanbul'da bir polis karakolunda 26 yaşında hayatını kaybeden Bayram Duran'ın anne ve babasıdır.

Bayram Duran, 15 Ekim 1994 tarihinde M.Y. adlı şahsın şikâyeti üzerine polis tarafından gasp suçundan gözaltına alınmış, konulduğu Gazi karakolunda 16 Ekim 1994 sabah saat 5 sıralarında ölü bulunmuştur.

Aynı tarihte bir "olay yeri ve ceset incelemesi" raporu düzenlenmiş ve Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Savcısı, bir adli tabip, Gaziosmanpaşa Emniyet Müdürü ve başka dört kişi tarafından imzalanmıştır. Rapora göre Duran'ın vücudunda mermi ya da kötü muamele işareti bulunmamakta, ölüm nedeninin belirlenmesi için otopsi yapılması gerekmektedir.

Aynı tarihte savcı görevli polis memurlarının ifadesini almış, memurlar şahsa gözaltında kötü muamele uygulanmadığını, kendisine çay ikram etmek için hücrelerine gittiklerinde onu ölü bulduklarını savunmuşlardır.

17 Ekim 1994 tarihinde Bayram Duran'a otopsi uygulanmış, Cerrahpaşa Üniversitesi Hastanesi'nden dört doktor tarafından imzalanan 14 Aralık 1994 tarihli otopsi raporunda ölüm nedeni kalp yetmezliği olarak belirtilmiştir. Uzmanlar sol skapular bölgede 3 x 8 cm'lik bir kanama tespit etmiş, ancak bu kanamanın doğrudan ölüm nedeni olmadığı belirtilmiştir.

29 Aralık 1994 tarihinde savcı, Bayram Duran'ın ölümü ile ilgili takipsizlik kararı vermiş, kararda 14 Aralık 1994 tarihli otopsi raporuna dayanarak ölüm nedeninin kanama olmadığı belirtilmiştir.

Birinci başvuran Ali Duran 21 Şubat 1995 tarihinde Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesi'ne itirazda bulunmuş, diğer hususlar yanında Bayram Duran'ın vücudundaki kanamanın nasıl oluşmuş olabileceğini belirtmemesi nedeniyle otopsi raporunun yetersiz olduğunu ileri

sürmüştür. Ayrıca karar vermeden önce savcının sadece polis memurlarını sorguladığını, oğlunun işkence ile öldürüldüğünü ve takipsizlik kararının yaşam hakkının bir ihlali olduğunu savunmuştur.

Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesi'nin talebi üzerine Gaziosmanpaşa Sulh Ceza Mahkemesi birinci başvuran ve H.K. ve Ü.Y. adında iki tanığın ifadelerine başvurmuştur. Mahkeme daha sonra Bayram Duran'ın vücudunda tespit edilen kanamanın kötü muamele nedeniyle oluşmuş olup olamayacağı ve kanama ile ölüm arasındaki ilişkinin tespit edilmesi için bir rapor hazırlanmasını Adli Tıp Kurumu'ndan talep etmiştir.

13 Mart 1996 tarihinde hazırlanan ve Adli Tıp Kurumu Başkanı dahil altı adli tıp uzmanı tarafından imzalanan raporda uzmanlar, otopsi raporuna dayanarak Bayram Duran'ın kalp rahatsızlığı bulunduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca kanamanın skapular bölgeye gelen direkt bir travma nedeniyle oluştuğunu değerlendirmişlerdir. Uzmanlar travmanın yarattığı baskı ve gözlenti koşullarının Bayram Duran'ın kalp rahatsızlığını kötüleştirdiği ve kalp yetmezliğine yol açtığı kanaatine varmışlardır.

9 Nisan 1996 tarihinde Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesi takipsizlik kararını iptal etmiş ve Bayram Duran'ın yakalanmasına ilişkin 15 Ekim 1994 tarihli evrakı imzalayan yedi polis hakkında cezai işlem başlatma kararı almıştır. Mahkeme, kararında Bayram Duran'ın ölümünün kendisine uygulanan işkence sonucunda meydana gelmiş olabileceği ve bu nedenle cezai işlem başlatılması gerektiğini ifade etmiştir.

6 Haziran 1996 tarihinde Eyüp Cumhuriyet Savcısı Eyüp Ağır Ceza Mahkemesi'ne sunduğu iddianamede yedi polis memurunu eski Türk Ceza Kanunu'nun 452/2. ve 251. maddelerine göre şiddet sonucu kasıtsız olarak ölüme sebebiyet vermekle suçlamıştır.

28 Ağustos 1996 tarihinde Eyüp Ağır Ceza Mahkemesi kamu güvenliği gerekçesiyle dava dosyasının Denizli Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderilmesine karar vermiştir.

18 Kasım 1996 – 6 Nisan 2000 tarihleri arasında sanık polis memurları, birinci başvuran ve çeşitli tanıkların ifadesi alınmıştır. 26 Şubat 1997 tarihli duruşmada birinci başvuran, 22 Haziran 1999 tarihinde de ikinci başvuran maddi ve manevi tazminat talepleri için davaya müdahil olmuşlardır.

Denizli Ağır Ceza Mahkemesi 6 Eylül 2000 tarihli kararında olay zamanında görevli polis memurları M.S., A.A., A.K. ve İ.U.'nun belirlenemeyen nedenlerle Duran'ı dövmeleri sonucunda kasıtsız olarak ölümüne neden oldukları kanaatine varmış ve sanıkları mahkûm etmiştir. Söz konusu şahıslar eski TCK'nın 448 ve 452/2. maddeleri uyarınca beş yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Mahkeme, A.Ş., A.Ç. ve H.A. adlı polis memurlarını ise delil yetersizliği nedeniyle beraat ettirmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi, Bayram Duran'ın başına gelen darbeye asıl neden olan kişinin belirlenememesini dikkate alarak polis memurlarının hapis cezalarını eski TCK'nın 463. maddesi gereği 2 yıl 6 aya indirmiştir. Memurların suçu görev başında işlemiş olmaları nedeniyle cezaları eski TCK'nın 251. maddesi gereği 3 yıl 4 aya çıkarılmış, ceza son olarak bazı sanık polis memurlarının ifadelerinin yetkililere dava olaylarının tespitinde yardımcı olduğu dikkate alınarak TCK'nın 59. maddesi uyarınca her bir polis memuru için 2 yıl 9 ay 10 güne indirilmiştir. Birinci derece mahkemesi başvuranların maruz kaldıkları maddi ve manevi zararları talep haklarını saklı tutmuştur.

Sanık polis memurları ve avukatı vasıtasıyla birinci başvuran kararı temyiz etmiştir. Birinci başvuranın avukatı, temyiz dilekçesinde eski TCK'nın 452. maddesinin uygulanması ve hapis cezalarının yeterince ağır olmamasının birinci derece mahkemesi kararını etkisiz hale getirdiği ve dolayısıyla İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İşkence ve İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Muamele veya Cezanın Önlenmesi Sözleşmesine ihlal teşkil ettiğini savunmuştur.

1 Ekim 2001 tarihinde Yargıtay, 6 Eylül 2000 tarihli kararı usul yönünden bozmuştur. Mahkeme, Denizli Ağır Ceza Mahkemesi'nin ikinci başvuranın davaya müdahil olma talebi hakkında herhangi bir karar vermediğini belirtmiş ve dava dosyasını Denizli Ağır Ceza Mahkemesi'ne geri göndermiştir.

10 Aralık 2001 tarihinde birinci derece mahkemesi ikinci başvuranın davaya müdahil olma talebini kabul etmiştir. Mahkeme sanıkları bir kez daha mahkûm etmiş ve aynı cezaya çarptırmıştır. Başvuranların tazminat talep etme hakları saklı tutulmuştur.

Başvuranlar avukatları vasıtasıyla kararı temyize götürmüşlerdir. Oğullarının işkence sonucunda öldüğünü ve birinci derece mahkemesinin dava olaylarını doğru bir şekilde yorumlayamadığını iddia etmişlerdir. Polis memurlarının AIHS'nin 3. maddesi, İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve Avrupa İşkence ve İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Muamele veya Cezanın Önlenmesi Sözleşmesine uygun olarak eski TCK'nın 243 ve 450/3. maddeleri uyarınca cinayet suçundan mahkûm edilmeleri gerektiğini savunmuşlardır. Başvuranlar son olarak sanık polis memurlarının kamu görevinden men edilmeleri gerektiğini iddia etmişlerdir.

Yargıtay 10 Haziran 2003 tarihinde başvuranların temyiz talebini reddetmiş ve 25 Mart 2002 tarihli kararı onamıştır.

1 Haziran 2005 tarihinde 5237 sayılı yeni TCK'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte A.A., A.K. ve İ.U. mahkumiyetlerinin yeni kanun hükümlerine göre gözden geçirilmesini talep etmişler, eylemlerinin "küçük yaralanmaya neden olma" olarak değerlendirilmesi gerektiğini ve halihazırda kamu görevinden men edildiklerini belirtmişlerdir.

24 Kasım 2005 tarihinde Denizli Ağır Ceza Mahkemesi şahısların mahkumiyetlerini gözden geçirmiş ve 25 Mart 2002 tarihli kararda değişiklik yapmamıştır. A.A., A.K. ve İ.U. karara itiraz etmiştir.

Tarafların son ifadelerine dayanan dava dosyasındaki bilgilere göre dava halen Yargıtay'da devam etmektedir.

HUKUK

I. BAYRAM DURAN'IN ÖLÜMÜNE İLİŞKİN OLARAK AIHS'NİN 2., 3., 6. VE 13. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranlar, AIHS'nin 2., 3., 6. ve 13. maddelerine dayanarak oğullarının güvenlik güçlerinin elinde işkence ile öldürülmüş olmasından şikâyetçi olmuşlardır. Başvuranlar ayrıca polis memurları hakkında yürütülen yargılamanın makul süre içinde tamamlanmamış olması ve oğullarının kötü muamele görmesi ve öldürülmesinden sorumlu olanlara caydırıcı bir ceza

verilmemiş olması nedeniyle yetkililerin etkili bir soruşturma yürütememiş olmalarından şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, başvurularca dile getirildiği şekliyle yukarıdaki şikâyetlerin temel olarak kişinin yaşamı ve fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü kanun yoluyla koruyan pozitif yükümlülüklerle ilgili olduğunu (bkz. *Öneriyıldız – Türkiye* [BD], no. 48939/99; *Okkalı – Türkiye*, no. 52067/99; *Zeynep Özcan – Türkiye*, no. 45906/99 ve karşıt olarak *Dölek – Türkiye*, no. 39541/98) ve bu nedenle AİHS'nin sadece 2 ve 3. maddeleri temelinde incelenmesi gerektiğini değerlendirir.

A. Kabuledilebilirlik

1. Tarafların görüşleri

Hükümet, başvuruların Sözleşme mağduriyetlerini ulusal yetkililer nezdinde dile getirmediğini savunmuştur.

Hükümet, ayrıca Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Savcısı tarafından yürütülen soruşturma, dört polis memuru hakkında başlatılan kovuşturma ve onların Denizli Ağır Ceza Mahkemesi tarafından mahkûm edilmesinin iddia edilen AİHS ihlallerine etkili bir çare oluşturduğunu savunmuştur. Hükümet ayrıca başvuruların ulusal mahkeme kararlarından tatmin olmamaları halinde idari mercilerden ve sonrasında idare mahkemelerinden tazminat talebinde bulunabileceklerini ve bulunmaları gerektiğini ifade etmiştir. Hükümet başvuruların mevcut iç hukuk yollarını tüketmemiş olduklarını belirtmiştir.

Başvuranlar Hükümetin görüşlerine cevap olarak şikâyet başvurusu yaparak, polis memurları hakkında açılan davaya müdahil olarak ve birinci derece mahkemesi ve Yargıtay'da görülen davanın esası hakkında görüş beyan ederek iç hukuk yollarını tüketmiş olduklarını savunmuşlardır. Ayrıca mahkûm edilmiş olmalarına karşın polis memurlarına caydırıcı bir ceza verilmemiş olduğunu ve hapis cezalarının infazının ertelendiğini ifade etmişlerdir. Hükümetin belirttiği tazminat yolunun etkili bir yol olmadığını savunmuşlardır.

2. AİHM'nin değerlendirmesi

Hükümetin görüşlerinin ilk kısmına ilişkin olarak Mahkeme, AİHM'ye yapılan şikâyetlerin, en azından esasının, öncelikle, resmi gereklere uygun şekilde ulusal merciler nezdinde dile getirilmesinin yeterli olduğunu hatırlatır (bkz. *Gökçe ve Demirel – Türkiye*, no. 51839/99 ve *Fressoz ve Roire – Fransa* [BD], no. 29183/95).

Bu bağlamda Mahkeme Bayram Duran'ın ölümünü takiben Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Savcısının kendi isteğiyle bir soruşturma başlattığını ve bunun 29 Aralık 1994 tarihli takipsizlik kararı ile sona erdiğini gözlemler. Başvuruların itirazı üzerine sözkonusu karar iptal edilmiş ve yedi polis memuru hakkında dava açılmış, başvurular da bu davaya aktif bir şekilde katılmışlardır. Hem birinci derece mahkemesi hem Yargıtay önündeki taleplerinde başvurular sanık polis memurlarının sorumluluklarına dair beyanda bulunmanın yanı sıra oğullarının ölümünün İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İşkence ve İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Muamele veya Cezanın Önlenmesi Sözleşmesine göre kötü muamele yasağı ve yaşam hakkına ihlal teşkil ettiğini açıkça belirtmişlerdir.

Yukarıdaki hususları dikkate alan Mahkeme, başvuruların Sözleşme mağduriyetlerini ulusal merciler nezdinde dile getirmiş olduklarını tespit etmiştir. Bu nedenle Hükümetin itirazlarının ilk kısmını reddeder.

Hükümetin sözkonusu davadaki ceza hukuku yolunun başvurulara yeterli ve etkili telafi imkanı sunduğu ve başvuruların idari merciler ve sonrasında idare mahkemelerinden tazminat talebinde bulunmadığı görüşüne ilişkin olarak Mahkeme, somut başvurunun temelde kişinin yaşamı ve fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü kanun yoluyla koruyan pozitif yükümlülüklerle ilgili olduğunu hatırlatır. Bu nedenle Mahkeme, Hükümetin itirazlarının başvuruların şikâyet konusuyla ayrılamaz şekilde bağlantılı olduğu ve bu hususun davanın esası ile birlikte incelenmesi gerektiği kanaatindedir (bkz. *Okkalı*, yukarıda anılan).

Mahkeme, tarafların ifadeleri ışığında başvuruların şikâyetlerinin, belirlenmesi esaslarının incelenmesine bağlı olan, AİHS bağlamında ciddi hukuki ve olgusal konular ortaya koyduğu kanısındadır. Bu nedenle sözkonusu şikâyetlerin AİHS'nin 35/3. maddesi bağlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını kaydeden AİHM, ayrıca, başvurunun başka açılardan bakıldığında da kabuledilemezlik unsuru bulunmadığını tespit eder.

B. Esas

1. Tarafların görüşleri

Hükümet, Bayram Duran'ın ölümü hakkında yürütülen soruşturmanın ivedi, ayrıntılı ve etkili olduğunu savunmuştur. Bu bağlamda bir otopsi yapıldığı ve olay sırasında görev başında olan polis memurlarının ifadelerinin derhal alındığını belirtmişlerdir. Ayrıca Denizli Ağır Ceza Mahkemesi'nin yedi polis memuru hakkındaki yargılamayı titizlikle yürüttüğünü ifade etmişlerdir. Mahkeme ilgili delilleri toplamış, tanıkları dinlemiş ve sonrasında memurlardan dördünü mahkûm etmiştir.

Başvurular cevap olarak Denizli Ağır Ceza Mahkemesi'nin, Bayram Duran'ın işkence ile öldürüldüğünü göz önüne almadığını belirtmiştir. İşlenen suçun Denizli Ağır Ceza Mahkemesi tarafından eski TCK'nın 452. maddesi kapsamında değerlendirilmesinin hapis cezalarının uygulanmasının ertelenmesine yol açtığı ve hükümlü memurlara dokunulmazlık sağladığını ileri sürmüşlerdir.

2. AİHM'nin değerlendirmesi

a. Genel ilkeler

AİHM, AİHS'nin 2. maddesinin AİHS'nin en temel hükümlerinden biri olduğunu yinelemektedir. Sözkonusu madde, istisnasına izin verilmeyen 3. madde ile birlikte, Avrupa Konseyi'ni oluşturan demokratik toplumların temel değerlerinden birini muhafaza etmektedir. Bireylerin korunması için bir araç olarak AİHS'nin amaç ve hedefi, bu hükümlerin sağladıkları güvenceleri, uygulanabilir ve etkili kılmak amacıyla yorumlanmasını ve uygulanmasını da gerektirmektedir.

AİHM, bir kişinin 3. maddeye aykırı olarak polis tarafından ciddi bir kötü muameleye tâbi tutulduğu yönünde savunulabilir bir iddia ortaya attığı durumlarda, sözkonusu hükmün, AİHS'nin 1. maddesinde yer alan devletin “kendi yetki alanı içinde bulunan herkese AİHS’de yer alan hak ve özgürlükleri tanıması” genel yükümlülüğüyle birlikte okunduğunda, etkili bir resmi soruşturma yapılması gerekliliğini içerdiğini hatırlatır. Soruşturma, sorumluların

belirlenmesi ve cezalandırılmasını sağlar nitelikte olmalıdır. Aksi takdirde, yaşam hakkını koruma yükümlülüğü ve kötü muamelenin yasaklanması, taşıdıkları yadsınamaz öneme rağmen, uygulamada etkisiz olacaktır ve bazı durumlarda Devlet görevlilerinin, fiili bir dokunulmazlıkla kontrolleri altındaki kişilerin haklarını suistimal etmeleri mümkün olacaktır.

Yerel mahkemelerde dava açılmasına yol açtığı takdirde, 2. ve 3. madde gerekleri resmi soruşturmanın ötesine geçmektedir: kovuşturma, yargılama aşaması da dahil, bir bütün olarak, kanunlar ve kötü muamelenin yasaklanması yoluyla yaşamın korunmasına ilişkin pozitif yükümlülüğünün gereklerini yerine getirmelidir. Tüm adli kovuşturmaların, mahkumiyet veya belirli bir hüküm giyme ile sonuçlanmasına ilişkin kesin bir zorunluluk bulunmamakla birlikte, yerel mahkemeler hiçbir koşul altında yaşamı tehdit eden suçların ve fiziksel ve ruhsal bütünlüğe yapılan ağır saldırıların cezasız kalmasına izin vermemelidir.

Bu nedenle Mahkeme'nin değerlendirmesi gereken önemli nokta, mahkemelerin kararlarını verirken, yürürlükteki adli sistemin caydırıcı etkisinin ve bunun, yaşam hakkı ve kötü muamelenin yasaklanmasını engellemede oynaması gereken rolün öneminin zayıflamaması için davayı AIHS'nin 2. ve 3. maddelerininin gerektirdiği titizlikle davrandıklarının varsayıp sayılmayabileceği ve ne dereceye kadar varsayılabileceğidir.

Bu bağlamda zımni olarak bir ivedilik ve makul süre zorunluluğu da bulunmaktadır. Yetkili makamlar tarafından gözaltında tutulduğu sırada ölen bir kişinin davasında yine yetkili makamların verecekleri ivedi cevabın, hukukun üstünlüğüne bağlılıklarına duyulan kamu güveninin korunmasında ve kanun dışı fiillere karıştıkları ya da bu fiilleri hoş gördükleri manzarasının önlenmesinde önemli rol oynadığı kabul edilebilir.

Mahkeme son olarak bir Devlet görevlisinin, işkence veya kötü muamele içeren suçlarla itham edildiği hallerde soruşturma ve yargılama sırasında görevden alınmasının ve mahkum edildiği takdirde görevine son verilmesinin büyük önem taşıdığını yinelemektedir.

b. Genel ilkelerin somut dava koşullarına uygulanması

Mahkeme, öncelikle Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Savcısı tarafından bir ön soruşturma yapıldığını ve bu soruşturmanın, takipsizlik kararı ile sonuçlandığını belirtmektedir. Bununla birlikte, başvuranın sözkonusu karara itirazını müteakiben Denizli Ağır Ceza Mahkemesi önünde yedi polis memuru aleyhinde cezai takibat başlatılmış ve bu cezai takibatta, gerçekleşen olaylar karara bağlanmıştır. Denizli Ağır Ceza Mahkemesi, başvuranların oğullarının dört polis memuru tarafından dövüldüğünü ve müteakiben öldüğünü tespit etmiştir. Mahkeme ayrıca dava olaylarının, Denizli Ağır Ceza Mahkemesi tarafından tespit edildiği şekliyle, Mahkeme önünde taraflar arasında ihtilafı olmadığını belirtmektedir.

Bu nedenle, Mahkeme asıl konuyu, Hükümet'in savunduğu gibi tüm usul gerekliliklerine uygun bir ön soruşturmanın yapıp yapılmadığının incelenmesinden çok adli makamların, yetki alanları kapsamındaki kişilerin yaşamları ile fiziksel ve ruhsal bütünlüklerini korumak üzere konan kanunların koruyucuları olarak, sorumlu olanlara yaptırım uygulamakta kararlı olup olmadıklarının teşkil ettiği kanısındadır. Şahsi cezai mesuliyete ilişkin iç hukuk meselelerine değinmenin ya da kişilerin suçlu olup olmadıklarına ilişkin karar vermenin Mahkeme'nin görevi olmadığı doğru olmakla birlikte, sorumlu Hükümet'in uluslararası hukuka ilişkin AIHS bağlamındaki sorumluluğunu yerine getirip getirmediğine karar vermek için, Denizli Ağır Ceza Mahkemesi'nin dört polis memurunu suçlu bulurken göz önüne aldıkları noktaları ve sonuç olarak bu memurlara getirilen cezaları

göz ardı etmemelidir. Mahkeme bunu yaparken yerel mahkemelerin, Devlet görevlilerin işledikleri kötü muamele ve adam öldürme suçları için uyguladıkları yaptırım tercihlerine saygı göstermelidir. Ancak yine de belli bir teftiş gücü uygulamalı ve suçun ağırlık derecesi ile verilen ceza arasında açık bir orantısızlık olduğu durumlarda müdahale etmelidir.

Bu bağlamda Mahkeme, M.S., A.A., A.K. ve İ.U.’nun Bayram Duran’ı döverek ölümüne kasıtsız olarak sebebiyet verdiği tespit edildiğini yinelemektedir. Ayrıca sözkonusu suçun, işlenmiş olduğu ve bu nedenle polis merkezinde hırsızlık suçlaması ile gözaltında tutulduğu, burada kendisini döven polis memurlarının kontrolü altında tutulduğu sırada ve polis memurlarının asıl görevlerinin, Bayram Duran’ı aleyhindeki suçlamalara ilişkin sorgulamak olduğu halde öldüğü tespit edilmiştir. İlk derece mahkemesi, polis memurlarının Bayram Duran’ı dövdükleri ve ölümüne sebebiyet verdikleri sırada görevlerini yerine getirdiklerini göz önüne alarak eski TCK’nın 251. maddesi uyarınca cezayı üçte bir oranında artırmıştır.

Ancak “verdikleri ifadeler, soruşturma ve dava olaylarının tespiti aşamasındaki cezai takibat sırasında yetkili makamlara yardımcı olduğu için” hapis cezaları azaltılmıştır. Polis memurlarının, Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Savcısı ve Denizli Ağır Ceza Mahkemesi önünde ifade vermedikleri, yalnızca sürekli olarak aleyhlerindeki suçlamaları reddettikleri göz önüne alındığında, AİHM, Denizli Ağır Ceza Mahkemesi’nin, takdir yetkisini, tutukluyu kötü muamele yaparak ölümüne sebep olmak gibi vahim suç oluşturan fiilin hiçbir şekilde hoş görülemeyeceğini göstermekten ziyade, bu fiilin sonuçlarını hafifletmek için kullandığı kanısına varmaktadır.

Ayrıca, yeni Ceza Kanunu’nun 1 Haziran 2005’te yürürlüğe girmesini müteakiben A.A., A.K. ve İ.U. tarafından Denizli Ağır Ceza Mahkemesi’ne sunulan dilekçelerden mahkum edilmiş polis memurlarının, 4616 Nolu Kanun uyarınca ifası ertelendiği için hiçbir zaman hapis cezalarını çekmedikleri anlaşılmaktadır. Mahkeme daha önce de bir devlet görevlisinin, kötü muamele içeren suçlarla itham edildiği hallerde, cezai takibatın ve cezalandırmanın zamanaşımına uğramamasının ve genel af veya af çıkarma gibi tedbirlere müsaade edilmemesinin büyük önem taşıdığı sonucuna varmıştır. AİHM, mahkum edilen polis memurlarının cezalarının ifasının 4616 Nolu Kanun uyarınca ertelenmesinin, kısmi bir genel aftan farklı olmadığı ve mahkum edilen polis memurlarının, mahkumiyetlerine rağmen dokunulmazlığa sahip olmaları nedeniyle içtihadı uyarınca müsaade edilemez bir tedbir olduğu kanısındadır.

Mahkeme, yeni Ceza Kanunu’nun 1 Haziran 2005’te yürürlüğe girmesini müteakiben A.A., A.K. ve İ.U. tarafından Denizli Ağır Ceza Mahkemesi’ne sunulan dilekçelerden, mahkeme bu hususta bir hüküm vermemesine rağmen sözkonusu polis memurlarının mahkumiyetleri ardından görevlerine son verildiği anlaşılmaktadır. Mahkeme, bu tedbirin mahkum edilen polis memurlarının cezalarının hiçbir zaman ifa edilmediği gerçeğini telafi etmeye yeterli olmadığı kanısındadır. Mahkeme, ne cezai kovuşturma sırasında ne dava sonuçlandığında polis memurları hakkında herhangi bir disiplin tedbiri alınmadığını tespit etmektedir.

Yukarıda kaydedilenler ışığında Mahkeme, Denizli Ağır Ceza Mahkemesi’nin değerlendirmesinin, mahkum edilmiş polis memurlarının cezalarının hiçbir zaman ifa edilmemesi ile birlikte işlenen suç ve verilen ceza arasındaki açık bir orantısızlığa işaret ettiği kanaatindedir (bkz. mutatis mutandis, *Zeynep Özcan kararı 43. paragraf* ve karşılaştırmamız *Dölek kararı 76-83. paragraflar*: yerel mahkemenin, başvuranın kocasının, bir güvenlik gücü

mensubunun silahını ele geçirmeye çalıştığı sırada sözkonusu güvenlik gücü mensubunca öldürüldüğünü tespit ettiği, bu kişiyi eski Ceza Kanunu'nun 452. maddesi uyarınca mahkum ettiği ve 647 Nolu Kanun'un 6. maddesi uyarınca hapis cezasının ifasını ertelediği bir durumda AİHM'nin gerekli şahsi sorumluluğun, tespit edildiği ve bu nedenle, etkin bir soruşturma yapıldığı kanısına varmıştır.).

Sonuç olarak, Mahkeme polis memurlarına verilen cezaların ifasının ertelenmesine ilişkin, sözkonusu davada uygulandığı şekliyle ceza hukuku sisteminin, titizlikten uzak olduğu ve başvuranların şikayetçi olduğu gibi kanun dışı fiillerin etkin şekilde önlenmesini temin eden caydırıcı bir etkiye sahip olmadığı kanısındadır. Bu nedenle, sorumlu devletin sözkonusu davada kişilerin yaşamlarını ve fiziksel ve ruhsal bütünlüklerini kanunlar aracılığıyla koruma hususundaki pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediği sonucuna varmaktadır.

Dolayısıyla AİHM, Hükümet'in iç hukuk yollarının tüketilmemesine ilişkin ön itirazını reddetmiş ve AİHS'nin 2. ve 3. maddelerinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

II. BAYRAM DURAN'IN GÖZALTI KOŞULLARINA İLİŞKİN OLARAK AİHS'NİN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

AİHM, AİHS'nin 2. ve 3. maddelerinin yukarıda kaydedilen ihlallerini göz önüne aldığı, Bayram Duran'ın gözaltı koşullarına ilişkin 3. madde bağlamında ayrı bir karara varmayı gerekli görmemektedir.

III. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

AİHS'nin 41. maddesine göre:

“Mahkeme işbu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder.”

A. Maddi Tazminat

Başvuranlar, Bayram Duran'ın öldüğü sırada 26 yaşında, evli ve simit satan bir sokak satıcısı olduğunu belirtmiştir. 14 Mart 1995'te, Bayram Duran'ın ölümünden beş ay sonra, karısı Erdem Duran isimli bir çocuk doğurmuştur. 7 Nisan 2006'da ilk başvuran, Ali Duran, torununun kanuni vasisi olmuştur. Başvuranlar, maddi tazminat taleplerine gerekçe göstermek için Türkiye'deki tazminat davalarındaki gelir kayıplarını hesaplamada uzman bir bilirkişi tarafından hazırlanan raporu sunmuştur. Türkiye'deki ortalama yaşam süresini ve yasal asgari ücreti göz önüne alan bilirkişi, Bayram Duran'ın oğlunun babasının ölümü nedeniyle uğradığı ve on sekiz yaşına gelene kadar uğrayacağı iddia edilen mali destek kaybını 8,872.06 Yeni Türk Lirası (YTL) (5,051 Euro) olarak hesaplamıştır. Ancak başvuranlar, bu meblağın faizi kapsamadığını ileri sürmüştür. Ayrıca, torunlarının eğitim masrafları için 30,000 YTL (17,081 Euro) talep etmişlerdir. Kısaca başvuranlar, maddi tazminat olarak 50,000 Euro talep etmiştir.

Hükümet, taleplerine gerekçe gösterememeleri nedeniyle başvurulara tazminat ödenmemesi gerektiğini belirtmiştir. Talep edilen meblağın, gerçeği yansıtmadığını ve gerçekçi beklentilere dayanmadığını ileri sürmüştür. Başvuranların sunduğu bilirkişi raporundaki hesaplama itiraz etmiştir. Hükümet son olarak AİHM tarafından hesaplanan meblağın, haksız iktisaba yol açmaması gerektiğini ileri sürmüştür.

AİHM, Hükümet'in başvuruların hesaplamalarında dayandıkları temeli çürütecek detaylı iddialar öne sürmediğini gözlemlemektedir. Makul bir hesaplama da sunmamışlardır. AİHM ayrıca AİHS'nin 2. ve 3. maddelerinin ihlallerini tespit ettiklerini belirtmektedir. 2. maddenin ihlali ve başvuruların torunlarının uğradığı maddi destek kaybı arasında direkt bir illiyet bağı bulunduğu kanısındadır. AİHM, Bayram Duran halen hayatta olsaydı, oğlunun finansal açıdan kendisine bağlı olacağını kabul etmektedir.

Mukayese edilebilir davalarda ödenmesine karar verilen tazminatları göz önüne alan ve hakkaniyet temelinde karar veren AİHM, başvurulara Bayram Duran'ın oğlu Erdem Duran için 22,000 Euro tazminat ödenmesine karar vermiştir.

B. Manevi Tazminat

Başvuranlar AİHM'nin kendilerine, Bayram Duran'ın ölümüyle birlikte yaşadıkları sıkıntı için 60,000 Euro manevi tazminat ödenmesine karar vermesini talep etmiştir. Ayrıca, babasını tanıma şansı bulamadığını ve babasız büyütüleceği için sıkıntı çekeceğini ileri sürerek Erdem Duran için 50,000 Euro talep etmişlerdir.

Hükümet, sözkonusu meblağın haddinden fazla olduğunu ileri sürmüştür.

AİHM, AİHS'nin 2. ve 3. maddelerinin ihlal edildiğini tespit ettiğini yinelemektedir. Ayrıca sözkonusu ihlaller sonucu uğranan manevi zararın yalnızca ihlal tespiti ile telafi edilemeyeceğini kabul etmektedir. AİHM, hakkaniyet temelinde, başvuruların her birine 10,000 Euro tazminat ödenmesine karar vermektedir.

C. Yargılama masraf ve giderleri

Başvuranlar ayrıca AİHM önünde yaptıkları masraf ve harcamalar için 10,000 Euro talep etmiştir.

Hükümet, talebin haddinden fazla olduğunu ve gerekçesinin bulunmadığını belirtmiştir. Başvuranlar tarafından taleplerini destekleyecek bir makbuz ya da belge sunulmadığını ileri sürmüştür.

AİHM içtihadına göre, bir başvuran gerçekliğini ve gerekliliğini kanıtladığı makul miktarlardaki yargı giderlerini elde edebilir. AİHM, sözkonusu davada, kendisine sunulan bilgiye ve yukarıdaki ölçütlere dayanarak, AİHM önünde yaptıkları yargılama masraf ve giderleri için başvurulara Avrupa Konseyi'nden aldıkları yasal yardım olan 850 Euro çıkarılmak üzere 4,000 Euro tazminat ödenmesinin makul olduğu kanısındadır.

D. Gecikme faizi

AIHM, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi faizlerine uyguladığı orana üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın uygun olduğuna karar vermiştir.

BU GEREKÇELERE DAYANARAK AIHM OYBİRLİĞİYLE,

1. Hükümetin, başvuranların AIHS'ye ilişkin şikayetlerini yerel makamlar önünde sunmadıkları hususundaki ön itirazının reddine;
2. Hükümetin, başvuranların idari mahkemeler önünde tazminat talep etmediklerine ilişkin ön itirazının davanın esası ile birleştirilmesine ve reddine;
3. Başvuranın kalan kısmının kabuledilebilir olduğuna;
4. AIHS'nin 2. ve 3. maddelerinin ihlal edildiğine;
5. Başvuranların oğullarının gözaltı koşulları hususunda AIHS'nin 3. maddesinin ihlal edilip edilmediğini ayrıca incelemenin gerekli olmadığına;
6. (a) AIHS'nin 44. maddesinin 2. paragrafı gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Yeni Türk Lirası'na çevrilmek üzere aşağıda kaydedilen miktarları ödemesine;
 - (i) başvuranlara, Bayram Duran'ın oğlu Erdem Duran için ödenebilecek her türlü vergi ile birlikte maddi tazminat olarak toplam 22,000 Euro (yirmi iki bin Euro);
 - (ii) başvuranların her birine, ödenebilecek her türlü vergi ile birlikte manevi tazminat olarak 10,000 Euro (on bin Euro);
 - (iii) başvuranlara Avrupa Konseyi'nden aldıkları yasal yardım olan 850 Euro (sekiz yüz elli Euro) çıkarılmak üzere yargılama masraf ve harcamaları için ödenebilecek her türlü vergi ile birlikte toplam 4,000 Euro (dört bin Euro) tazminat ödenmesine;
- (b) Yukarıda belirtilen üç aylık sürenin sona erdiği tarihten itibaren ödemenin yapılmasına kadar, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan marjinal kredi faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına;
7. Adil tatmine ilişkin diğer taleplerin reddine

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar İngilizce olarak hazırlanmış ve AIHM İç Tüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. paragrafları uyarınca 8 Nisan 2008 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Santiago QUESADA
Kâtip

Josep CASADEVALL
Başkan